

'छात्र प्रबोधन' मधील
कुमार कथांचा संग्रह

छात्र प्रबोधन

- * ज्ञान प्रबोधिनीचे कुमारांसाठीचे मासिक
  - * कुमारांच्या भावविश्वाशी निगडित कथा, कविता, ललित लेख याचबरोबर ज्ञान-विज्ञान-कृती अशा सर्वांगीण विषयांना स्पर्श करणारे मासिक !
  - * प्रारंभ शके १९१४ (इ.स. १९९२)
- * नामवंत लेखकांच्या साहित्यकृतींनी समृद्ध मासिक !
  - * लागोपाठ ५ वर्षे उत्कृष्ट दिवाळी अंकांचे विविध पुरस्कार.
  - * महाराष्ट्र, बेळगाव, गोवा मिळून ३५ शहरे आणि ७० तालुके यांमध्ये मिळून ४०,००० पेक्षा अधिक वाचक.
  - * स्वतःची अक्षर जुळणीची सुसंगणकीय यंत्रणा.
- * स्थानिक स्वयंसेवी कार्यकर्त्यांद्वारा कार्यरत केंद्रे
  - * स्थानिक स्वयंसेवी कार्यकर्त्यांद्वारा कार्यरत केंद्रे
  - * ४० ठिकाणी वितरण केंद्रे
- * वर्गणी
  - वार्षिक : रु. १८०/- द्वैवार्षिक : रु. ३४०/-
  - त्रैवार्षिक : रु. ५००/- दशवार्षिक : रु. १५००/-
  - निव्वळ मासिक नव्हे !...
  - विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकसनाची चळवळ !!
- * मासिकाच्या सभासदांसाठी विविध उपक्रम
  - * ग्रामीण जीवन परिचय शिबिर व गिरिभ्रमण.
  - * नेतृत्व प्रशिक्षण शिबिर, अभ्यास शिबिर.
  - * अभ्याससहली, सायकल सहली.
  - * व्यतिमत्त्व विकसन शिबिर, विज्ञान शिबिर.
  - * साप्ताहिक उपक्रम, सहली, प्रासंगिक मेळावे.
  - * राखी, शुभेच्छापत्र निर्मिती व विक्री उपक्रम.
- * विविध शैक्षणिक पुस्तकांचे प्रकाशन
  - आतापर्यंत २४ पुस्तके व तीन ध्वनिफितीची निर्मिती.
  - ज्ञान प्रबोधिनीच्या शैक्षणिक प्रयोग व प्रणालीच्या विस्ताराचे, प्रसाराचे एक माध्यम !

दरवळ

(‘छात्र प्रबोधन’मधील निवडक कथांचा संग्रह)

संपादन

शैलजा देशमुख

**छात्र प्रबोधन
ज्ञान प्रबोधिनी**

510, सदाशिव पेठ,
पुणे - 411 030.

दरवल

(‘छात्र प्रबोधन’ मधील
निवडक कथांचा संग्रह)

प्रकाशक व मुद्रक

प्रा. महेन्द्र सेठिया
संपादक, छात्र प्रबोधन
ज्ञान प्रबोधिनी, पुणे ३०

अक्षर जुळणी

छात्र प्रबोधन, पुणे ३०

मुखपृष्ठ व आतील चित्रे

श्री. गिरीश सहस्रबुद्धे, पुणे.

© स्वामित्व प्रकाशकाचे स्वाधीन

प्रथम आवृत्ती : सौर श्रावण, शके १९२२, ऑगस्ट २०००

किंमत

रुपये ४०/-

DARWAL

(Compilation of stories selected from 'Chhatra Prabodhan')

प्रस्तावना

लहानपणापासून मुलांना कथा ऐकणं, वाचणं खूप आवडतं. ही सहजप्रवृत्ती आहे. अगदी सुरुवातीला, काऊ-चिऊ, वाघ, सिंह, कोल्हा इ. पशुपक्षी, कल्पनेतील पन्या-राक्षस, यात रमणारं बालमन, शिकत शिकत, अनुभव घेत मोठं व्हायला लागतं. आपल्या भावविश्वाशी जुळणारं वाङ्मय ते शोधायला लागतं.

सतत वेगाने विस्तारणारं मुलांचं भावविश्व अनुभवातून संपन्न होऊ पाहतं. बाल्यावस्थेतून किशोर-कुमार अवस्थेकडे झुकणाऱ्या मुलाला सगळं अवकाश आपल्या हाती आल्यासारखं वाटतं. सभोवतालच्या माणसांचे भावबंध कळायला लागतात. चांगल्या-वाईटाचं भान येऊ लागतं. ना धड बाल ना धड युवा अशा सीमारेषेवरील कुमारांचं मन, खूप संवेदनशील असतं. ते चटकन प्रतिक्रिया देतं. या टप्प्यावर कथेच्या माध्यमातून त्यांचं भावविश्व अधिक समृद्ध होऊ शकतं अन् ही प्रक्रियाही खूप आनंद देणारी असते.

‘छात्र प्रबोधन’ हे मासिक खास कुमारांसाठी प्रकाशित केले जाते. त्यामुळे त्यातील वाङ्मय हे जाणीवपूर्वक, खास कुमार वयोगट डोळ्यांसमोर ठेवून लिहिलेले आहे. मासिकाला आठ वर्षे पूर्ण झाल्याच्या टप्प्यावर, मागे वळून पाहाताना असं जाणवलं की कुमारांसाठी सुंदर कथांचा खूप मोठा खजिना आपल्याजवळ आहे. तो एकत्रितपणे वाचकांना उपलब्ध करून द्यावा; भावी काळातील कुमार वाचकांसाठी हे अनमोल साहित्य, पुस्तकरूपाने एकत्रित केलेले असावे; या दुहेरी हेतूने ‘छात्र प्रबोधन’मध्ये प्रकाशित झालेल्या कथांपैकी निवडक कथांचे छोटे चार कथासंग्रह अगदी अल्प किंमतीत उपलब्ध करून देत आहोत. त्यातील ‘दरवळ’ हा पहिला कथासंग्रह आपल्या हाती देताना खूप आनंद होतो आहे.

लघुकथा या वाङ्मयप्रकारातील विविध प्रकार, विविध विषय, वेगवेगळ्या लेखकांच्या शैलींमधील वैविध्य या सर्वांची कुमारवाचकांना ओळख व्हावी यादृष्टीने कथासंग्रहात, साहसकथा, विज्ञानकथा, भावकथा, अनुवादित कथा, रूपांतरित कथा, वन्यजीवनावर आधारित कथा, ऐतिहासिक कथा, सामाजिक आशयाच्या कथा, अशा विविध प्रकारच्या कथा येथे समाविष्ट केल्या आहेत.

रानडुकराशी झुंजणारा बालवीर, धाडसी ओलॉफ, एकोशी, यासारख्या कथांमध्ये तुम्हांला तुमच्याच वयाची धाडसी मुले भेटतील. प्रत्येकावर ओढवलेला प्रसंग वेगळा, ही मुले ज्या वातावरणात वाढली, तेथील प्रादेशिक, सामाजिक वातावरण वेगळे, सांस्कृतिक पार्श्वभूमी वेगळी; पण संकटाशी मुकाबला करताना त्यांनी दाखवलेलं साहस, त्यांचं प्रसंगावधान, धीरोदात्तपणे प्रसंगाला सामोरं जाणं, मनातील माया, प्रेम, माणुसकी यांचा ओलावा या सगळ्यात मात्र एक

समान सूत्र नक्कीच आढळेल. 'कोपरा' या कथेत जणू आपल्या शाळेतलंच वातावरण जिवंत होऊन अवतरलंय असं जाणवेल. 'आणि बि लूला राक्षसाने गिळले' मधला बि लू आपण तर नाही ना असा विचार तुमच्यातील प्रत्येकजण करायला लागेल. विज्ञानाचा अभ्यास आणि त्याच्या पलीकडे जाऊन भविष्याचा वेध कल्पनेने घेणारी प्रतिभा यांचा मिलाफ झाला की 'प्रगाढ' सारखी सुंदर विज्ञानकथा जन्म घेते. कन्नड साहित्यातील अजरामर कलाकृती चोमन दुडी आणि इंग्रजी वाङ्मयातील O Henri च्या Trapped, या कथांचे प्रत्ययकारी रूपांतर त्या त्या भाषेतील कथावाङ्मयाच्या समृद्धतेची झलक दाखवते. 'माझा राष्ट्रध्वज-माझा अभिमान' मध्ये एका शाळेतील मुलांनी एका संकटाची चाहूल लागलेली असतानाही साजरा केलेला १५ ऑगस्टचा दिवस अतिशय प्रेरणादायी शब्दात उभा केला आहे. 'ती' सारख्या वन्यप्राणी जीवनावरील कथेत जंगलातील वातावरण चित्रमय रूप धारण करते.

एकूण या कथांचे वैशिष्ट्य हे की कुमारांचे भावविश्व, त्यांना काय आवडते हे ध्यानात घेऊन अनेक प्रथितयश, तसेच ताज्या दमाच्या नव्या लेखकांनी लिहिलेल्या सुंदर कथा या संग्रहात तुम्हांला वाचायला मिळतील. मुलांच्या कल्पनाशक्तीचा विकास, भावविश्वाची व अनुभवविश्वाची समृद्धी, भोवतालच्या जगाचे आकलन, सहसंवेदनाजागृती, त्यातून भावकोषसमृद्धी असे अनेक परिणाम या कथा साधतात. दूरदर्शनवरील नवनव्या वाहिन्या, इतर दृक्श्राव्य माध्यमे यांच्या विळख्यात अडकू पाहणाऱ्या मुलांच्या मनाचा विकास व्हावा, त्यांच्या अभिरुचीला चांगले वळण लागावे, लहान वयातच चांगले काय नि वाईट काय याचा नीर-क्षीर-विवेक त्यांना करता यावा, भावी आयुष्यात साहित्याचा आस्वाद घेता यावा, पुस्तकांची साथसंगत वाढावी या सर्वांपेक्षाही आनंदाचे निधान सापडावे या हेतूंनी हा कथासंग्रह प्रकाशित करित आहोत. या सुंदर कथांचा दरवळ सर्वत्र पसरावा आणि चिरकाल टिकावा ही सदिच्छा! मुलांना चांगले व आवडेलसे काय वाचायला द्यावे हा विचार पालक-शिक्षकांना पडत असतो. या कथासंग्रह-मालिकेच्या रूपाने सुंदर कुमारकथांचे दालन आम्ही आपल्यासाठी खुले करित आहोत !

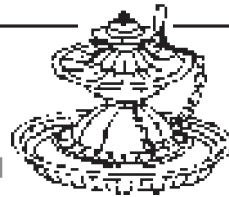
अंकातील दर्जेदार कथांचे पुस्तकरूपाने संकलन करण्यासाठी, सर्व कथाकारांनी उत्स्फूर्तपणे परवानगी दिली व आम्हाला प्रोत्साहन दिले, त्याबद्दल सर्वांचे आम्ही ऋणी आहोत!

सौर श्रावण २४, शके १९२२
१५ ऑगस्ट २०००.

- शैलजा देशमुख

‘दरवळ’ कथाक्रम

	पान क्र.
१. रानडुकराशी झुंजणारा बालवीर	- विजय देवधर २
२. ...आणि बि लूला राक्षसाने गिळले	- विवेक पोंक्षे ११
३. एकोशी	- हरिहर आठलेकर १६
४. दरवाजाचे गूढ	- विजय तरवडे २५
५. कोपरा	- आश्लेषा महाजन ३२
६. चोमाची डबरी	- मीना वांगीकर ४१
७. प्रगाढ	- संजय ढोले ४५
८. धाडसी ओलॉफ	- शैलजा देशमुख ५४
९. ती	- शेखर नानजकर ६१
१०. माझा राष्ट्रध्वज माझा अभिमान	- दत्ता टोळ ६८

ज्ञान प्रबोधिनीची शैक्षणिक प्रकाशने

१. व्यक्तिविकासासाठी विद्याव्रत ₹ ७०
(सर्वांगीण व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी समग्र मांडणी)
२. प्रतिभेच्या प्रांतातील प्रवास ₹ ५०
(ललित लेखन कसे करावे ? याचा मूलमंत्र देणारे पुस्तक)
३. कल्पक बनू या ₹ ६०
Be creative ₹ १००
(कल्पनाश ती वाढविण्याची गुरुकिल्ली सांगणारे पुस्तक)
४. रूप पालटू शिक्षणाचे भाग १ ₹ ३०
(ज्ञान प्रबोधिनीतील शैक्षणिक भूमिका व नमुना उपक्रमांची रूपरेषा)
५. त्रिमितीची किमया ₹ ७५
3D Magic ₹ ८०
(भूमितीय आकृत्यांमधून त्रिमितीय आकृत्या साकार करायला शिकविणारे पुस्तक)
६. सामाजिक जाणीव संवर्धन ₹ ८०
प्रयोगातून-प्रशिक्षणाकडे
(विद्यार्थ्यांमधील सामाजिक जाणीव वाढविण्यासाठी कृतिपुस्तिका)
७. असे घटते सुंदर अक्षर ₹ १५
(हस्ताक्षर सुधारण्यासाठी कृतिपुस्तिका)
८. हसत खेळत बुद्धिविकास - भाग १ ₹ १३०
हसत खेळत बुद्धिविकास - भाग २ ₹ १५०
Enhancement of Intelligence Through Play ₹ १५०
(बुद्धीच्या विविध पैलूंसाठी विविध खेळ)
९. बुद्धिवैभव (बुद्धीचे १२० पैलू उलगडून सांगणारे पुस्तक) ₹ २०
Glory of Intelligence ₹ ३०
१०. पंचकोश विकसनातून शिक्षण ₹ ८०
(भारतीय शिक्षण पद्धतीच्या प्रयोगाची मांडणी)
११. गीता-गीताई ₹ १०
(एक श्लोक गीतेचा व एक श्लोक गीताईचा)
१२. आश्वासक पालकत्व ₹ ८०
(मुलामुलींच्या जडणघडणीसाठी पालकांना उपयुक्त)
१३. ज्ञान प्रबोधिनी खंड - ४ ₹ १००
१४. छात्र प्रबोधन दशवार्षिक संकलन (डी. व्ही. डी.) ₹ १००

□ छात्र प्रबोधन (कुमारांसाठी मासिक) वार्षिक वर्गणी : ₹ १८०

वितरक : छात्र प्रबोधन, ज्ञान प्रबोधिनी,

५१० सदाशिव पेठ, पुणे ४११ ०३०.

☎ (०२०) २४२०७ १७४/१७५

संकेतस्थळ : www.chhatraprabodhan.org

'ज्ञान प्रबोधिनी' द्वारा कुमारांसाठी प्रकाशित केल्या जाणाऱ्या 'छात्र प्रबोधन' मासिकातील, मनात रेंगाळत राहिलेल्या सुंदर कथांचा सुगंध - 'दरवळ', 'मृदंग', 'बहर' आणि 'मोहोर' या चार पुस्तकांद्वारे आपल्यापर्यंत पोहोचवत आहोत.

'रानडुकराशी झुंजणारा बालवीर', 'घाडसी ओलॉफ', 'एकोशी' यासारख्या साहसकथा, 'प्रगाढ' सारखी सुंदर विज्ञान कथा, ओ हेन्री, डॉ.शिवराम कारंत यांच्या कथांचे प्रत्येकरी भावानुवाद, 'ती' ही वन्यप्राणी जीवनाचे जिवंत चित्रण करणारी कथा अशा एकूण दहा कथांतून कथेचे विविध प्रकार, विषय, शैलीचे वैविध्य याची कुमारवाचकांना ओळख होईल.

या सुंदर कथांचा 'दरवळ' सर्वत्र पसरावा, चिरकाल टिकावा, भावी पिढ्यांतील कुमारांसाठी एकत्रित स्वरूपात राहावा, म्हणून हा पुस्तक प्रपंच !

सुजाण वाचक त्याचे नक्कीच स्वागत करतील हा विश्वास आहे.